

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INȘEȚIUNILOR:

Per 10 publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Sfințirea bisericii din Bratca.

Diua de 12/24 Septemvre a fost pentru poporul nostru din Bratca (comitatul Bihor, protopresbiteratul Peșteșului) și jur o di de adevărată bucurie, o di de sărbătore, pentrucă în acésta di a avut rara fericire de a asista la actul sfințirii s-tei biserici prin Prea Sântia Sa D-nul Episcop diecesan *Iosif Goldiș* ridicată din a-lor pietate spre mărirea lui D-șeu.

Îndoită a fost bucuria credincioșilor noștrii din Bratca, pentrucă prin ridicarea bisericii lor și-au vădut realizată o dorință ferbinte, ér prin sfințirea ei prin însuș Prea Sântia Sa Domnul Episcop diecesan *Iosif Goldiș* li-s'a oferit plăcuta ocaziune d'a vedé pe iubitul Archierou în mijlocul lor, de a asculta cuvântul lui, de a primi în aceste timpuri grele mângăiere sufletéscă din partea lui, și de a-se împărtăși de binecuvântarea lui arhieréscă.

Pregătirile pentru acest solemn act s'a făcut cu diile înainte, ca în mod demn să fie primit Archieroul în mijlocul poporului nostru credincios din acele părți.

Prea Sântia Sa a sosit în comuna Bratca Sâmbătă sara în 23 Septemvre n. încujurat de o frumosă suită. La gară era așteptat de preoțimea tractuală din tractul Peșteșului în frunte cu părintele protopresbiter Teodor Filip și de poporul nostru credincios din comuna Bratca și din comunele învecinate îmbrăcat în haine de sărbătore în frunte cu preotul nostru d'acolo Stefan Domocoș.

Între strigătele de „să trăiască“ să cobóră Prea Sântia Sa din tren, ér în numele celor prezenți este bineventat prin părintele protopresbiter Teodor Filip. În cuvinte alese dă espresiune părintele proto-

pop tractual Teodor Filip bucuriei ce o simte preoțimea și poporul din tractul Peșteșului că pot saluta pre Prea Sântia Sa în mijlocul lor, mulțămind Prea Sântiei Sale pentru venirea sa în aceste părți, și dorindu-i dela D-șeu încă mulți fericiți ani. Urméză de nou strigăte de „Să trăiască“ la adresa Prea Sântiei Sale din partea celor prezenți, ér Prea Sântia Sa mulțămește pentru căldurósa primire.

Duminecă dimineța Prea Sântia Sa Domnul Episcop diecesan *Iosif Goldiș* asistat de părintii protopresbiteri: Teodor Filip din Lugașul de sus, Ignatius Papp din Arad, Toma Păcală din Oradea-mare, Nicolau Roxin din Micherechiu, ieromonahul V. Mangra din Arad, de asesorul consistorial din Oradea-mare Georgiu Papp, de 10 preoți din jurul Bratcei și de diaconul Florian Roxin, în ființa de față a întreg poporului din comuna Bratca, a unui însemnat număr de popor din comunele din jur și a unui frumos număr de inteligenți sosiți din diferite părți a-le comitatului Bihor din acest incident, așa că biserica era în adevăratul înțeles al cuvântului plină de public — săvârși actul sfințirii bisericii cu totă solemnitatea prescristă de ritualul bisericii noastre.

Frumos și măreț este în biserica noastră ritualul împreunat cu acest solemn act. Prea Sântia Sa a aședat móștele în raclita de peatră din pristos și după sfințirea și îmbrăcarea mesei altarului, a uns mai întâi päreții altarului cu s. mir la cele patru părți, apoi a ieșit din altar și a uns de asemenea în semnul crucii însa și biserica.

După săvârșirea actului sfințirii bisericii și după ocolirile prescriste, Prea Sântia Sa oficiă sfânta liturgie, la finea căreia a ținut celor prezenți o cu-

vântare instructivă despre însemnătatea credinței și alipirii poporului către sfânta biserică străbună, și despre însemnătatea școlii în dezvoltarea și înaintarea poporului.

Sub decursul sfintei liturgii Prea Sântia Sa chirotoni întru preot pre diaconul Florian Roxin ales paroch în Lipova.

După terminarea serviciului divin, Prea Sântia Sa împărți anaforă întregului popor adunat, — ér cu trenul de seara să întórse la Oradea-mare.

Să dea D-đeu, ca sfintele rugăciuni ridicate de Prea Sântia Sa, să afile resunet la Tronul cel ceresc, pentru înaintarea sfintei nóstre biserici și a poporului credincios.

Teoria treptelor formale.

— După Dr. Rein, Pickel și Scheller. —

Dintre tóte reformele introduse în învățământ de pedagogia științifică, cele mai profund cugetătoare, sunt ale celebrilor pedagogi Herbart și Ziller, cari în lumea pedagogică de ađi, numără mai mulți aderenți zeloși, și cari cu o đi mai curênd vor duce la triumf desêvêrsit.

Primul dintre principiile herbartiane, care a primit așa đicênd coróna triumfală, asigurând cu timpul suveranitatea școlii Herbartiane în cestiuini pedagogice, este principiul treptelor formale.

Necontestabil merit și-a asigurat școla Herbart Zilleriană prin faptul, că i-a succes a documenta în mod evidend, că cel mai dăunător sistem a fost acela, de a preda deosebitele discipline de învățământ fără nici o legătură între ele.

Dacă astăđi stăm în ajunul unei victorii desêvêrșite a-le acestei școle, cel mai mare merit îl au adicții soți de principii ai lor Dr. Rein, Pickel și Scheller, cari cu o rară rutină și aprofundare în materie au espus acele principii în merituósa lor lucrare „Teoria și practica învățământului popular după principiile lui Herbart,” carea dintre tóte lucrările pedagogice mai nouê, să impune mai mult.

În acest merituos studiu, sunt tractate aceste 3 principii și anume: principiul faselor culturale, și al concentrării materiei de învățământ, cari sunt mai mult cestiuini organizátore și de plan.

Al treilea principiu, al treptelor formale, fiind metodic, ne intereséză mai mult. Teoria treptelor formale este astăđi adoptată de lumea pedagogică germână, ba ea a trecut chiar și în școlele medii, ér autoritățile școlari, în mare parte au impus a-sê procede în școle după metoda treptelor formale.

Materia de învățământ va tinde a realiza scopul ei adevêrat, dacă pe lângă înmulțirea cunoșcin-

țelor, va promova treptat și dezvoltarea firêscă a spiritului.

„Să respingem metodele — đice Saussure — cari lasă în nelucrare puterile sufletului și sê asigurám dezvoltarea interióră și spontană a spiritului; căci a instrui un copil, însemnéză a-l reconstrui în el însuși. Numai aceea metodă corespunde necesităților învățământului rațional, carea desvóltă în elevi activitate proprie; „căci spiritul nu e un vas ce trebuie umplut, ci un focar ce trebuie încălđit.”

După teoria lui Herbart „psychologia are ca basă ideile, din a căror asociire și reproducea sê nasc tóte fenomenele psihice.”

Filosoful Wundt studiind raportul dintre reprezentățiunile spirituali, a đis: că „spiritul este un ce care raționează.”

Asupra acestei teorii a lui Wundt, étă cum concludé celebrul frances Alfred Binet:

„Raționamentul este stabilirea unei asociațiuni între douê stări a-le consciinței prin mijlocul unei stări de consciință intermediară ce samănă cu prima stare, care sê asociază cu a doua și care fusionând cu prima o asociază celei de a doua.”

Distinsul nostru bărbat de școlă Stefan Velovan a aplicat aceste teorii la pedagogie și didactica în merituósa sa lucrare „Cercul a percepției.”

Acéstă teorie modernă ca basă psihologică didacticei, strêformandu-sê și închegându-sê tóte formele și metodele într'un întreg sub numele de „trepte formale.”

Numai trecênd ori-și-ce lecție prin aceste trepte vom respecta legile psihologice, după cari sê desvóltă mintea elevului.

Legile psihologice stabilite de Herbart, au produs reforme radicale asupra modului de predare.

Convins fiind, că numai acele cunoscințe vor fi durabile și sê vor imprima în sufletul elevului, cari vor fi fost primite conform unor anumite principii preserise de psihologie, a stabilit legile psihologice, cari au produs reforme radicale asupra modului de predare, respective a procesului învățământului în treptele formale, indicând desfacerea materiei de învățământ în părți mai mici, pe cari Ziller le-a numit apoi „unități metodice.”

El a stabilit treptele formale la 4, cari au fost completate de alții la 5; totuși fondul psihologic stabilit de Herbart este și va remâné adevêrata basă a treptelor formale.

Dacă vom studia procesul învățământului, vom observa, că el și împarte dezvoltarea sa psihică în două acte principale:

(a) în câștigarea intuițiunei asupra materiei prezentate.

(b) în dezvoltarea cuprindibilă a materiei de intuițiune.

De aici se derivă și cele 2 ocupațiuni principale corespundétore a-le instrucției: prezentarea uni-

tăților materiei concrete de învățământ și îngrijirea pentru primirea celor cuprinzibile, prin unele pregătiri potrivite de instrucție.

Înșurirea și cuprinderea nouelor reprezentațiuni este numai ăst-mod posibilă, dacă acelora le vin spre întimpinare altele vechi, cari aparțin cercului cunoștințelor vechi de idei a le elevului, ca ăst-mod acestea să le primească pe cele noi și să le conducă în suflet.

Acestor 2 trepte principale, trebuie să premeargă încă o înainte treaptă, adecă inaintea prezentării nouelor cunoștințe, instrucția are a să asigura, că în cercul vechilor idei, sunt la îndemână corespunzătorile legături.

Vechile idei înrudite celor nouă, trebuiesc pregătite și adunate din diferitele cercuri de cugetare, cu un cuvânt trebuie să aranjem previe o mică probă de mobilizare pentru a ne convinge, că este totul în ordine și pregătit pantru primirea celor nouă; ăst-mod ca prezentându-se acelea să nu dea nici un impediment.

După înșurirea celor nouă, este a deduce cele cuprinzibile.

Nușle cugetări dobândite sunt a-să combina, reprivi, asemăna și combina cu altele din cercul vechilor idei, și din aceste vii și asociate cercuri de cugetări, din aceste îmbinări să progreseze cunoștințele cuprinzibile.

Principala afacere a instrucției să imparte la fie-care unitate metodică în 2 trepte principale, având fie-care, o treptă de pregătire seu esercițiu pregătitoriu.

Elevul trebuie să conlucre la câștigarea rezultatelor culturali, să înțelegă că totă șciința și tôte cunoștințele să pot valora numai ca mijloc și impuls spre o activitate bogată, carea să corespundă ideilor morale a-le vieții.

De aici rezultă, că în instrucția celor 2 trepte principale și a esercițiilor lor de pregătire, se impune a premerge și urma încă ceva.

Trebuie se premergă: ținta lecției și să urmeze o deprindere temeinică în aplicarea celor învățate.

În consecință, instrucția în fiecare unitate metodică de învățământ ia următorul curs:

Înainte trebuie să spunem ținta, și numai decăt

- 1) prin o prevorbire se conducem și pregătim noul pens;

- 2) prezentarea însași a-celor nouă;

- 3) asemănarea și îmbinarea acelorăș între sine și cu cele vechi;

4. rezultatul cuprinzibil a-l combina în o ordine sistematică;

5. a conduce cunoștințele câștigate prin întrebuințare în viața practică.

După Herbart Ziller sunt a-să distinge aceste 5 trepte formale în instrucție 1. Analisa sau deșteptarea vechilor idei a perceptivă, 2 Sintesa sau predarea însași, 3 A so-

ciarea, 4 Sistemisara, 5 Metoda sau aplicarea.

La Herbart, Analisa și Sintesa sunt a-să considera ca o treptă, ca treptă clarității.

(Va urma.)

La cestiunea esamenelor.

Cestiunea esaminării la esamene e una dintre cele mai grele cestiuni de deslegat. E grea, pentru-că la deslegarea ei se pot aduce o sumedenie de motive pro și contra.

Eraū vremuri, când progresul școlar să mărginea la cetit, scris și puțină socôtă. Să înțelegă apoi de sine, că și din acestea să propunea numai atât, ca să nu să potă dice, că nu s'a făcut chiar nimic. Așa eraū vremurile atunci. Și stând lucrul ăstfel, nu s'a ivit necesitatea, de a-să esamina în direcția, pentru a-să constata, că s'a ajuns ori nu scopul, ce-l urmăresce școla de ađi. Despre ăcēsta nu era nici măcar pomană. Tot ce să propunea era numai o formalitate și atârna cu totul delă bunăvoința învățatorului, și numai el știa ce și cât a propus în școla sa și ca atare, tot numai el știa pune și întrebările.

Școla modernă însă condamnă procedura trecutului ca un ce păgubitor și foarte periculos. Păgubitor, pentru-că școla de atunci, în ce privesce instrucțiunea, lăsa foarte mult de dorit, și ca atare nici pe departe nu să rebonificau spesele avute cu întreținerea lor. Periculos era, pentru-că prin instrucțiunea mecanică, în loc de a ageri, a timpit mintea elevilor, crescând din ei nișce ómeni timpiiți.

Școla modernă nu mai putea lucra în direcțiunea ăcēsta. A trebuit și trebuie să caute a scóte carul din acel ogaș, pentru a-i da o direcțiune mai potrivită, o direcțiune, care să corespundă scopului ce-l urmăresce școla de acum. E însă întrebară numai, că cum și cine are să facă ăcēsta?

Întreținerea școlēlor nóstre este incopciată cu spese mari. Ér ăcēsta, ba chiar și alte împrejurări, nu permit de o cam dată organizarea lor ăstfelu după cum s'ar recere ăcēsta. — Nu permite, ca inspecționarea lor să să încredă ómenilor de specialitate. Ér în ăstfel de împrejurări caută să întocmim lucrurile de așa, că în împrejurările, în cari ne aflăm, totuși să putem face mai mult, decăt s'a făcut până acum.

Spre scopul acesta s'a pus în praxă participarea la esamene așa numiții comisari de esamene cu scopul, de a esamina și controla esamenul ca ómeni de specialitate. A controla nu numai progresul prestat, dar a nu permite nici amestecul celor neche-mați în ale școlēi. Și unde ăcēsta să practică în forma recerută, să constată un mare bine pentru școlă. Căci carul școlēi din trecut începe a eși din ogașul

de până aci, pentru a apuca o cale mai potrivită scopului școlar.

Controla acésta, așa cred eu, n'are să supere pe nime. Nu mai virtos pe cel-ce își implinesce punctual datorința sa; nu, pentru-că numai prin o controlă de natura acésta, ése la ivélă sirguinta sa, ceea-ce nu s'ar putea ști și constata în cazul, când acésta controlă nu s'ar face. Căci ori cum vom în-virti lucrul, controla școlară, fie făcută ori când și în ori ce formă, e tot numai controla activității învățatoriului. Pentru-că învățatoriul însuși e școlă. Fără el nu se poate închipui școlă ca atare. Zidirea respectivă e numai localul școlii și la nici un cas școlă însaș. Ér localul să poate controla numai din punct de vedere sanitar, și la nici un caz din punct de vedere al progresului școlar.

În n-rul 37 din „Biserica și Școlă“ am scris un articol în acésta materie. Cele scrise de mine însă a făcut singe rău asupra d-lui „Un grădinar“, imputându-mi, că eu aș submina vađa și autoritatea învățatoriului

În articolul din cestiuae am arétat scopul școlii și în conformitate cu acesta, am precizat, care anume e și respective trebuie să fie scopul esamenilor finali. Am susținut, că controla e necesară ca pânea de tóte zilele, nu numai în școlă, ci la ori și care altă diregătorie. Căci unde lipsesce acésta, sfârșitul nici când nu poate fi bun. Cel puțin așa ne dovedesce esperința. Cu atât mai puțin apoi să va detrage din vađa și autoritatea învățatoriului, când esaminarea s'ar face și prin o altă persoană de specialitate. Eú cred, că însuși d-l „Un grădinar“ va consimți cu mine, că nu spre știrbirea vađei și autorității învățatoriului va servi cazul, când elevii săi vor și răspunde la întrebările puse prin un alt învățator. În acest cas vađa și autoritatea învățatoriului crește însutit mai mult, decât că acel răspuns s'ar fi dat la învățatoriul respectiv. În acest cas publicul suspiționéză pe învățator; e de credință, că băiatul e pregătit auume, pentru a da acest răspuns, ceea-ce nu se poate întâmpla în cazul prim. Și de sigur va și ști răspunde elevul la întrebările puse de alt învățator, de cumva a fost instruat în mod rațional. În confusie nu va veni decât elevul, cu capacitate slabă eventual cel-ce a fost instruat în mod mehanic. Íl asigur pe d-l „Un grădinar“, că elevii mei nu vor veni nici când în confusie, ca să nu știe nici măcar unul răspunde din studiul, în cari sunt pregătiți de ajuns, fie ei întrebați de ori și cine alt om de școlă. Vin însă în confusie și nu știu răspunde chiar și la întrebările mele, când nu sunt pregătiți în deajuns din obiectul respectiv.

De altcum eu n'am susținut, că învățatoriul să fie substituit întru tóte prin comisariul de esamene. Am đis numai, că acesta să controleze esamenul, spre a constata, că instrucțiunea și educațiunea s'a făcut ori nu în conformitate cu scopul urmărit de școlă. Căci ce alt scop ar urmări esamenul final,

dacă nu constatarea acésta? Și controla acésta la școlile noastre e neincungiurat de lipsă, dacă luăm în socotință, că în decursul anului școlar, nu se face nici o controlă prin ómeni de specialitate.

Că ce anume e scopul esamenului, am amintit pe larg în Nrul 37. Acésta o recunósce și dl „Un grădinar“ când đice: „Școlă e o instituțiune publică pusă în serviciul vieții, la a cărei susținere contribuiesc toți, și așa scopul, pentru care se ține esamen, nu póte fi altul, decât cel prescriș în §-ul citat mai sus: *să dai fie-cărui părinte ocașine a-sé putea convinge, în cât sunt adevérate presupunerile lui față de ca itățile și puterilr spirituale a-le fiului său, ce progres a arétat fiul său față cu anul premers și față cu alți copii ai vecinilor săi, că încât sunt basate aspirațiunile lui față cu viitoriul fiului său, ca din aceste convingeri să-și póta face programa dispo itțiunilor necesare pentru creșterea mai departe a fiului său. Până aci fórte bine. Dar să-l lăsăm, că vorbescă mai departe: „Apoi prin succesul splendid al esamenului, să stárnim interes mai mare și mai general în inimile părinților față de școlă, va sé đică: mai mare decât a avut până acum. Acest scop însă îl vom ajunge, dacă vom nisui ca esamenul să succedă cât mai bine și înpunător. De aici resultă, că esamenul să fie o prelegere publică sərbătoréscă și bine succésă. Toți școlarii trebuie să răspundă bine, pentru-că numai așa îi încuragiem și pre dênșii și pe părinții lor.“*

Din cele scrise de d-l „Un grădinar“ scopul esamenului e duplu: primul e a da ocașione părinților, pentru a-se convinge deplin despre capacitatea fiilor lor, ca pe basa acésta să știe croi sórtea și viitoriul fiilor lor. Ér ultimul scop e, a încuraja și indulci pe elevi și părinți față de școlă. Și acésta e fórte bine! Dar atragerea acésta voesce a-o face într'un mod fórte periculos pentru elevi, într'o formă cu totul contrară scopului prim. Acolo sé recere, ca părinții să sé convingă deplin despre capacitatea și progresul făcut de fiii lor; ér pentru ajungerea scopului ultim, d-l „Un grădinar“ pretinde, ca esaminarea să mérégă așa, ca toți să răspundă bine. Așa cere indulcirea și atragerea elevilor și a părinților față de școlă. Ei, bine, dar cum stăm atunci cu părinții, cari voesc a-sé convinge deplin despre capacitatea și progresul fiilor lor, pentru a-le croi pe basa acésta viitoriul lor? Au nu seduși prin cele auđite la esamene, vor căuta a continua mai departe cu instruarea fiilor lor, deși pruncii lor n'au pregătirile și capacitatea recerută? Și apoi alții, tot pe basa celor auđite la esamen, vor pune mai mare încredere în fiii lor și vor presupune despre ei mai mult decât sunt.

Nu numai atât, dar e periculos și din punct de vedere educativ și social. Un astfel de individ devine încređut în sine și presupune despre sine mai mult decât e. Cel puțin răspunsurile și eventualele

laude dela examen îl îndreptățește la așa ceva. Țr de acest fel de ómeni sã-ne ferescã bunul Ddãu. De aceae, dupã mine, e greșitã părerea, de a permite esaminarea în forma pretinsã de d-l „Un grãdinar.“ Esamenul sã fie oglinda sufletului și nu specialã, cã tot ce e nenatural e periculos.

„Școlã este o instituțiune publicã pusã în serviciul vieții, la a cãrei întreținere contribuiesc toți“ — ȓice d-l „Un grãdinar.“ Lucru fõrte la loc. Asemenea e la loc asemãnarea ce o face între școlã și grãdinã, între invetãtor și grãdinariu. Dar deducțiunea ce o face, nu e tocmai nimeritã. Fiind-cã nu sustã înprejurarea, cã grãdinariul ar dispune dupã plac de rodul ostenelelor sale; nu, pentru-cã dreptul de a dispune asupra acestora, nu e al sãu, ci al stãpãnului, care îl susține. Și apoi chiar și la compunerea cununilor trebuie sã ținã cont de dorința și gustul stãpãnului sãu. Da, dispune dupã plac grãdinariul în grãdina sa proprie, la nici un cas însã în grãdina altuia.

Sum sigur, cã și d-l „Un grãdinar“ are cunoscința despre modul de esaminare, ce sã observã la școlele medii cu ocasiunea esamenelor de maturitate. Aci esaminarea sã face mai mult prin comisiuni guverniale, ȓr la facultãți prin comisiuni esaminãtore. Și apoi chiar la preparandii e ore interdise și nu e permis a pune întrebãri la examen din studiul respectiv? Ei bine, atunci cu ce drept și pe ce basã, cu ocasiunea esamenelor de primire în preparandie, nu invetãtorii respectivi esaminetzã, ci o comisiune esaminãtore, compusã din profesori, și totuși afacerea merge destul de bine. Bãeții pregãtiți de ajuns nu vin în confuzie.

În fine aș dori una: d-l „Un grãdinar“ accentueazã fõrte des scopul sublim al esamenului. Nu ni sã spune însã precis, care anume ar fi acel scop sublim. Îl rog deci frumos s'õ facã acẽsta.

I. Groșorean.

Desvoltarea simțului adevãrului în elevi

Fie-care individ mult puțin dorește progresul stãruind a sã apropia din ce în ce mai mult de adevãr.

Tõtã știința omenescã are de scop a cunoște adevãrul în tóte; adevãrul în cele viđibile și 'n cele neviđibile.

Adevãrul e un ce, care consunã pe deplin cu realitatea și corespunde pe deplin obiectului la care se referẽ.

Ce e drept — multe adevãruri ale vieții ale lumii ne sînt — ne rãmân încomprehensibile; acẽsta însã nu impedeã cã ceea ce cu mintea nãstrã putem pricepe sã nu fie adevãrul. Adevãrul e puterea, care sparge întunerecul, și-l conduce pe om pe cãrarea binelui, frumosului.

Adevãrul e acela, carele odatã aflat, cunoscut nu mai dispãre — ci tot mai mult sã întãresce astfel ducẽnd, în decursul timpurilor la descoperirea altor și altor adevãruri.

În consecința putem ȓice, cã omenimea va cunoște din ce în ce tot mai multe lucruri basate pe adevãr și cã neadevãrul sau nesciința vor peri tot mai mult!

Și acea instituțiune, care ne conduce mai bine la cunoșcerea, și iubirea de adevãr este școlã!

Aici în acest locaș al muselor i-sã dau elevului cele mai clare — de cumva nu și primele noțiuni despre adevãr. Aici sã spune anume elevului — ce are sã facã? Cum sã facã? Și pentru ce?

Pe scurt, aici sã introduce elevul mai nimerit pe calea adevãrului — avẽnd a lui o pãrãsi în tot decursul vieții sale.

Nu ȓic — primul loc și în acẽsta privința îi compete familiei și respective pãrinților. luãnd însã în considerare, cã abia casurile eșecțiunale se pot califica ca atari — în genere vorbind — sarcina și aci mai mult cade în sfera de activitate a școlii.

Purcẽnd și dela principiul didactic cardinal și din carele pentru invetãmãnt într'altẽ se de-vã și principiul special cã adevãr: invetãmẽntul trebuie sã fie adevãrat, relativ la acẽsta voiu a releva unele și altẽ, anume:

Bine scim, cã cei mai mulți copii cãnd vin la școlã cu deosebire pe sate — au un cerc de cunostințe fõrte restrins. Ba cunostințele lor nu sunt numai restrinse, ci de multe ori cu totul eronate și prin urmare contradictorie realității și respective adevãrului.

Astfel cel ce descrie un lucru altmintrelea de cum e în realitate, cel ce predã o întẽmplare omițẽnd din ea momentele esențiale ori adaugẽnd, intercalãnd momente nãue dela sine unul ca acela sã ȓice cã lucrẽzã în contra adevãrului. Un atare individ se numesce, „minciunos“ ȓr vorba dînsului „minciunã“!

Neadevãrul sau minciuna e unul din celea mai condamnabile viții sau scãderi a-le omului, cãci efectele ei distrugẽtore nimicesc indiviđi, ca și familii și familii ca popóre. Prin urmare minciuna nimicesce caracterul, distruge constanța și derapãnã adevãrul.

Chemarea invetãtorului deci ca educator, care póte fi alta decãt aceea, cãnd observã la un școlar vr'õ cunoscința eronatã fie aceea purcẽsã din elev conscient ori inconscient — sã întrebunțeze tóte mijlõcele de lipsã spre a i-o clarifica și delãtura l-cã la timpul sãu — deci fãrã întãrziare, cãci și proverbul ȓice: „Principiis obsta — sero medicina paratur“!

Și fiind-cã neadevãrul e o denaturare a adevãrului — precum s'a amintit și mai sus — și e impreunat de multe ori nu numai cu daunã proprie, ci și cu dauna streinã sau a deaprópelui — pentru aceea educațiunea trebuie sã lucre din tóte poterile

folosind toate mijloacele oferite de disciplină spre a o paraliza. În special, când învățătorul observă, că cutare elev mințesco — are să procedă ca medicul cel bun, carele nu prescrie medicină morbosului până ce pe deplin n'a constatat cauzele morbului cu toate antecedentele!

Mai departe învățătorului în interesul dezvoltării și întăririi simțului de adevăr în elevi i-se incumbă ca să corege pe elevi întru cât numai se poate și în pronunțarea incorectă în vorbirea eronată.

După a mea modestă părere nu e de ajuns, că p'aici așa sau așa se vorbesc și respective că p'aici acesta e limbajul și s'a isprăvit; cum dic atâta nu e de-ajuns! Arate-se cel puțin în școlă, că de pildă între frazele: „Eu trebuie și merg“ și: „Eu trebuie să merg“ pe lângă că propoziția primă față de a doua din punct de vedere logic stă ca ceriul de pământ — mai conține și o eror gramaticală — sui generis.

Școlă este atelierul unde trebuie să se rafineze lucrurile de elementele lor spurie!

În fine cu băgare de seamă să fie învățătorul și la aceea, că cum scriu elevii săi — cum respectă curățenia — ordinea admoniind și corigând pe cei neglijenți.

Și fiind toate acestea nise începuturi conștiințe bune de a conduce pe elevi pe calea adevărului — e mai pre sus de ori-ce îndoială, că esacitate în ori-ce lucru e un exercițiu spre adevăr.

Deci din cele șise rezultă, că învățătorul în interesul dezvoltării și cimentării simțului adevărului în elevi, trebuie să țină seamă atât de aceea, ca elevul totdeauna să spună adevărul — de sine înțeles, când se întemplă să ia refugiu la neadevăr sau minciună — cât și de aceea ca elevii să pronunție accentueze și respective să vorbească corect, numai puțin și de întreaga lor ținută în și afară de școlă.

În modul acesta elevii cu incetul, se vor introduce pe calea adevărului și resp. a echității, frumosului și moralității, cari încă n'au altă de basă decât purul adevăr.

Se'nțelege că învățătorul are să servescă de model în totă privința. Așa dînsul trebuie să posedă perfect cunoștințe din toate obiectele de învățământ, de ore-ce numai astfel va fi capace a preda și coriga cum se cade. Numai astfel va fi în stare a propune purul adevăr și a convinge totodată pe elevi despre veritatea învățăturilor propuse.

Nu mai puțin intrarea la timp în clasă; regulata observare a orelor de învățământ; justa procedere față de cei sirguintioși și neglijenți — în fine constanța și consecvența învățătorului în toate faptele și vorbele sale, var fi tot atâtea mijloce binevenite, manopere menite a suscita, desvolta și cimanta în elevi simțul și iubirea de adevăr, fără care nu se poate imagina știință și cu atât mai puțin progres!

După putință deci învățătorul ca cel atâtă în-sărcinat cu acesta — să nisue a propaga numai și numai purul adevăr din toate și între toate împrejurările fiind-că unicul acesta e în stare a lumina și elibera genul uman din întunerecul nesciinței, dându-i astfel privilegii și posibilitate de a se înălța, tot mai mult către Acela, carele a creat și susține toate.

C.

D I V E R S E.

* *Invitare.* Învățătorii rom. gr. or din tractul Lipovei din incidentul adunării generale ce o v'or ținea Duminecă în 26 Septembrie st. v. (8 Octombrie st. n.) a. c. în Lipova arangiază și o producțiune literară în sala hotelului „Regele Ungariei.“ După producțiunea literară va urma dans. Lipova, 28 Septembrie st. n. 1899. Comitetul Arangiator. Prețul de intrare: pentru persoana 80 cr, pentru familie 1 fl 50 cr. Venitul este destinat pentru fondul învățătorimii rom. gr. or. din tractul Lipovei. Oferte marimonioase se primesc cu mulțămă și se vor cuita pe cale ziaristică. — Programul. 1. Cuvânt de deschidere de v.-pres. Teodor Popa inv. Chelmac. 2. „Sunt Soldat“ de G. Dima, executat de corul improvisat al învățătorilor. 3. „Influența istoriei naționale asupra limbii materne“ disertație de I. Neamțiu inv. în Sân-Nicolaul-mic. 4. „Adio pădure“ de Mendelssohn executată de corul improvisat al învățătorilor. 5. „Rugămintea din urmă“ de G. Cosbuc declamata de Iosif Popa inv. în Fibiș. 6. „Iarna vine, vara trece“ solo de Nicolae Vug învățător în Birchiș. 7. „Pentru ce am ramas făcău bătrân“ monolog de Antoniu Popp predat de Georgiu Tomi inv. în Cuvesci. 8. „Jidani la bătălie“ anecdotă populară de Th. Speranța predată de Teodor Popa inv. în Chelmac. 9. „Cisla“ operette-comic de C. Porumbescu executat de corul improvisat al învățătorilor.

* *Carte aprobată.* În atențiunea domnilor învățători: Aduc la cunoștință domnilor învățători, că prin ordinațiunea de datul 9. Septembrie a. c. Nr. 2675 Inaltul Minister ungar de culte și instrucțiune publică a aprobat manualul „Elemente de Constituția Patriei sau drepturile și datorințele cetățenesci pentru școlile populare de Vasile Goldiș, — Editura Tipografiei Ciureu & Comp. Brașov.

* *Bibliografie.* A apărut de sub tipar: Geografia pentru școlile populare, partea I pentru clasele III și IV. întogmită pe baza planului ministerial de Vasile Goldiș prof. gimn. Editura librăriei Ciureu în Brașov. Prețul 35 cr.

* *Cutremur de pământ.* Din Calcutta, se scrie că Dumineca trecută a fost în Bardsiling un puternic cutremur de pământ urmat de surparea unui deal și de plôie torențială. Aprôpe 200 de oameni au fost uciși parte de surparea pământului, parte de eșirea apelor.

In portul din Fiume, zilele tracute a bântui-mare orcan, așa numitul sirocco (vântul pela țarmurii Africe). Un șoner a fost isbit de o barcă, pe care a răsturnat o. Personalul șonerului grăbind în ajutor, a fost mântuită de perire și barca și personalul ei.

* *Omenii sub apă.* Sunt omeni cari au facultatea de a petrece sub apă timp foarte lung și a săvârși acolo muncă formală, în cât pun în uimire pe semenii lor neobicițiuți cu ast-fel de lucru. Legende și tradițiuni de ale diferitelor popoare știu să vorbească chiar despre omeni de aceia cari, împinși de oare-care instinct nouă nepriceput, o mare parte din viața lor și-au petrecut-o în apă, fugind de viața de pe uscat. Din această cauză li s'a și dat numele de amfibii. O ast-fel de figură legendară amfibică e la Maghiari un nume Hank Istók, pe care pe la sfârșitul veacului trecut—după cum se zice—l-au prins din lacul Fertő, unde Istók s'a refugiat din nou îndată ce i-a reușit să scape de sub paza celor ce-l prinseseră. Despre acest Hank Istók a scris, între alții chiar și Jókai Mór, renumitul romancier al Maghiarilor. Nu numai la Maghiari ei și la alte popoare există tradițiuni despre oameni de firea lui Hank Istók. Melanges d'histoire naturelle de pildă, face amintire, între alții, despre un anume Frans de Fega, tânăr spaniol din Liernan, care mergând odată cu prietenii săi la baie și înotând toți de parte în largul mării, Frans s'a cufundat de odată fără ca prietenii lui să-l mai fi văzut eșind la suprafață. Părinții și prietenii lui Frans se împăcaseră cu gândul că neorocitul s'a înecat. S'a întemplat însă, că după cinci ani de la dispariția lui Frans, în apropiere de Cadix pescarii au prins din mare un monstru de om și l-au dus cu ei în oraș. Aici oamenii, pe lângă toate silințele lor, n'au putut scoate de la el nici o vorbă, cu toate că îi puneau întrebările în șase limbi. Omul era mut ca peștele; mâncarea însă o primea bucuros și o consuma cu mare poftă.

În timp ce oamenii se căzneau să scoată vorbă de la el, unui pescar de origine din Liernan i-a venit amintire întemplarea ciudată dinaintea cu cinci ani a tănărului Frans de Fega și-l muncea mult presupunerea, dacă acest monstru de om nu o fi Frans? L-au dus deci la Liernan, unde părinții și foștii lui prieteni l-au recunoscut. Omul-amfibiu a rămas apoi în grija părinților nouă ani de zile. În al zecelea an însă l-a cuprins din nou acel straniu instinct și într'un moment de nepază a dispărut de la casa părintească. La un an după fuga lui, un locuitor din Liernan călătorind pe mare, l-a văzut în societatea unei cete de delfini în Marea-Anturei.

Sunt lucruri curioase acestea, și-ți stă mîntea în loc la auzul lor, înclinând mai mult a nu le crede. Faptul însă că o seamă de omeni au în adevăr facultatea de a petrece sub apă, fără a lua respirație, timp neobicit de lung, ni-l dovedesc numeroase însemnări de autenticitate istorică; anume despre așa numiții scafandrieri fac amintire deja și istoriograful din vechime, spunând că pot petrece sub apă timp așa de lung, sub durată căruia alții, neobicițiuți cu așa ceva, hotărît că și-ar da ortul popii. Ast-fel de pildă Herodot în a VIII-a carte spune că sub domnia Regelui persic Artaxerxes, un anume Scyllias, macedonean de origine, era renumit prin faptul că și 15 minute putea să petreacă sub apă; de aceea se și ocupa mai ales cu aceea că scoatea obiectele mai prețioase de prin corăbiile cufundate. De asemenea și Pliniu

face amintire despre un pescar, care era în starea să petreacă sub apă un patrar de oră și plasa încă sub apă și-o întindea, din care cauză nu i se întâmpla nici odată să-i fi rămas plasa goală, cum o păteau prea adese-ori cei-alți pescari. Pescarii de mărgean și spongii din India au și ei facultatea de a putea petrece sub apă timp foarte îndelungat. Călătorii cărora li s'a dat să fie martori oculari la ast-fel de pescuire, spun că-i treceau fiori de groază, văzând că după timp așa lung pescarii nu se mai ivesc la suprafață, iar când eșiau și-și luau răsuflul ea și cum nimic neobicit nu li s'ar fi întemplat, nu se puteau din destul minuna de enigma acestui lucru.

În 1827, cu ocazia unui mare orcan, se cufundase o corabie în apropiere de țărmurile Spaniei. Guvernul spaniol a angajat douăzeci de scafandrieri, Sicilieni și Joniani, cari să scotă din corabie cadavrele și obiectele mai de valoare. Omenii acestia lucrau sub apă 10—12 minute; conducătorul lor însă, un cufundar de origine din Samos, lucra 18 minute sub apă fără să-și ia respirație. Întrebându-l mai mulți din publicul ce privea lucrările, despre taina acestei însușiri de a se putea lipsi de respirație timp așa de îndelungat, cufundatorul le-a răspuns că nu e nici o taină în lucru; pentru-că, zicea el, fie-care om ar fi în stare s'o facă acesta dacă din copilărie deja s'ar fi exercitat în continuu cu acest lucru.

* **Anunț.** Epuisându-se total ediția de probă din ABCdariul de Iosif Moldovan și consoții, s'a pus sub tipar și va apare în curând **EDIȚIA II**, — la care s'au ținut în vedere și observările critice făcute acestui ABCdariu. În numele autorilor: *Iosif Moldovan, Nic. Ștef.*

Nr. 977/899.

Protopopul Lipovei ca președ. al Reuniunii învățătorilor din tractul Lipovei.

Convocare.

În conformitate cu concludul adunării gen. din anul trecut, prin această se convocă adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor rom. gr. or. din Protopopiatul Lipovei” pe Duminecă în 26 Sept. (8 Oct. st. n.) a. c. în opidul Lipova, la care cu onoare se invită a participa toți Domnii membrii ai reuniunii, și toți binevoitorii și amicii școlii.

Programul adunării:

1. Duminecă după utrenie „Chemarea Duhului sf.” în biserica din Lipova.

Ședința I.

2. La 8 ore a. m. deschiderea adun. gen. prin președinte, în școla din Lipova.

3. Presentarea rapoartelor comitetului, cassariului, și bibliotecariului, și alegerea unei comisiuni pentru censurarea acelor.

4. Înscrierea de membrii noi — și încassarea taxelor.

Ședința a II.

5. La 11 ore a. m. prelegere din „Geografia și Istoria“. Conferință didactică asupra acestei prelegeri.

6. Referada comisiunii asupra rapoartelor de sub Nrul 3. și luarea concluzelor asupra acelor rapoarte.

7. Citirea disertațiilor insinuate la birou.

8. Defigerea timpului și a locului adunării gen. viitoare.

9. Încheerea adunării generale.

Lipova în 9/21 Septembrie 1899.

Pentru comitet:

Voicu Hamsea, m. p.,

Ioan Lucaci m. p.,

Protopop-Pres.

notar.

Notă: 1. Domnii învățatori ca membrii ai reuniunii sunt recercați în numele comitetului a invita personal și pre P. T. D-ni preoți și amici ai școlii din comuna respectivă la această adunare generală.

2. D-nii învățatori, cari voesc a prelege (pct. 5.) sunt rugați a se insinua la presidiu.

Concurs.

Se publică concurs pentru ocuparea stațiilor învățătorești cantonale din comunele Călăcea. Salariul în numări 300 fl. cuartir acomodat cu grădina de legumi și stolele cantonale usuate, termenul de alegere în 3/15 Octombrie a. c.

Șiad-Rogoz, dela Șiad în bani gata 123 fl., 12 cubule bucate, $\frac{1}{2}$ grâu $\frac{1}{2}$ cucuruz à 5 fl.; 1 holdă de pământ arătoriu 8 fl.; 3 s. de lemne 7 fl.; 84 porțiuni de tîn à 20 cr. și stolele cantonale; dela Rogoz: 100 fl., locuința corăspundătoare cu grădina de legumi alegerea se va ținea în 3/15 Octombrie a. c.

Recurenții sunt poștiți ca până la alegere în cutare Duminecă ori sârbătoare să se presente la sf. bisericii spre a-și dovedi desteritățile în cântare și tipic. ér recursele adresate comitetelor parochiali să-le înainteze la subscribul în F.-Győrös, p. u. Tenke.

F.-Giriș, 3/15 Septembrie 1893.

Pentru comitetul parochial:

Petru Serbu, m. p.

prot. inspect. de școle

Pentru vacanta parochia de clasa II din Jermata, în protopresbiteratul Ienopolei, prin această se escrie concurs până la 30 de zile dela întâia publicare.

Venitele incopiate cu această parochia sunt: a) o sesiune pământ arătoriu 256 fl.; b) despăgubire din pășunat 80 fl.; c) birul dela 80 case câte o măsură parte grâu, parte cucuruz 80 fl.; d) stolele îndatinate 200 fl., suma 616 fl.

Recurenții proveđuți cu testimoniu de calificățiune pentru parochii de clasa II. — sunt avisați a-și substerne recursele lor pe calea P. Or. Oficiu protopresbiteral din Ienopolea (Borosjenő) și a se presenta în st-a biserică, ca prin predică ori prin cântare să se facă cunoscuți popo-

rului; totodată sunt poștiți a nu face visite pe la familii, numai unde vor fi anume poștiți.

Jermata, la 4 Septembrie 1899.

Comitetul parochial.

Cu șcirea mea: CONSTANTIN GURBAN, m. p. ppresb.

—□—

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătorești la școla rom. gr. or. confesională din comuna Petriș (protopresbiteratul Lipovei) se escrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare.

Emolumintele anuali împreunate cu această stațiune sunt: 1) Salar anual în bani gata 250 fl.; 2) 2 jugere de pământ (livadă) cu un venit anual de 15 fl.; 3) 20 metri de lemne din care are a-se încălzi și sala de învățământ; 4) Cuartir liber în localitatea școlii cu grădina de legumi.

Recurenții, cari doresc a ocupa acest post de învățător sunt avisați ca recursele lor instruite conform dispușățiilor legale în vigore, și adresate comitetului parochial din Petriș, se-le subsceră subscrisului protopresbiter inspector școlar în Lipova (B.-Lippa) precum și se îndatorază a-se presenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sfta biserică din Petriș, spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Petriș, în 22 August 1899.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: VOICU HAMSEA, m. p. protop. inspect. școl.

—□—

Pe baza ordinațiunii Ven. Consistoriu gr. or. din Oradea-mare dtto 24 August (5 Septembrie) a. c. Nr. 816. se escrie concurs pentru stațiunea învățătorească din comuna Copacel tractul Pesteșului comit. Bihor cu termen de alegere pe 26 Septembrie (8 Octombrie).

Emolumintele împreunate cu acest post sunt: în bani gata 180 fl. 2) 12 cubule cucuruz sfărmat à 5 fl. = 60 fl.; 3) pământul învățătoreșc fânăș și arător 60 fl., suma 300 fl., afară de acesta stolele cantonale dela mort mare 50 cr., dela mort mic 20 cr.

Cei-ce doresc a ocupa acest post vor avea a-și trimite recursele lor proveđuțe cu documentele recerute până la termenul sus amintit adresate Comitetului parochial la subscribul în Lugașul superior p. u. Élesd, și a-se presenta în vre-o Duminecă ori Sârbătoare în sft. biserică de acolo pentru de a-și arăta desteritatea în tipic și cântare.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: TEODOR FILIP m. p. protop.

—□—

Să escrie concurs pentru stațiunea învățătorească din comuna Hodiș. Emolumintele la acest post sunt: 1) bani gata 120 fl., 2) 12 șinice bucate parte grâu parte cucuruz prețuite în 72 fl. v. a.; 3) 5 orgii de lemne pentru învățător și sala de învățământ; 4) 16 jugere pământ, arători și fânăș; 5) pentru conferință 6 fl.; 6) scripturistica 3 fl.; 7) dela înmormântări mici 20 cr., mari 40 cr., cu liturgie 60 cr., cuartir liber cu grădina de legumi.

Recurenții au a se presenta în biserică în vre-o Duminecă ori sârbătoare spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic până la 26 Septembrie st. v. când va fi și ziua alegerii, recurenții își vor trimite recursele comitetului parochial pe calea Muft. On. Domn Axentiu Chirila inspector de școle în Șilindia Com. Aradului.

Hodiș, la 29 August st. v. 1899.

Teodor Tisca, m. p.

Ioan Popovici, m. p.

notar ad hoc la com. par.

preot. preș. com. par.

În conțelegere cu mine: ACSENTIE CHIRILA m. p. inspector școlar.